

دستورالعمل بازرسی تونل بزرگراه و حمل و نقل ریلی

Highway and Rail Transit Tunnel Inspection Manual

نویسنده:

U.S Department of Transportation

مترجم:

محسن کریمی

قرارگاه سازندگی نوح (ع)

مؤسسه حرا

سرشناسه: کریمی، محسن، ۱۳۴۹

عنوان و نام مترجم: دستورالعمل بازرسی تونل بزرگراه و حمل و نقل ریلی - محسن کریمی
مشخصات نشر: تهران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، قرارگاه سازندگی خاتم الانبیاء (ص)، قرب نوح (ع)،
مشخصات ظاهری: ۲۰ ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۷۲-۴۱-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: تونل‌ها - بازرسی - دستنامه‌ها

شناسه افزوده: ایالات متحده، اداره کل راه‌های فدرال، اداره مدیریت دارایی

شناسه افزوده: United States, Federal Transit Administration

رده‌بندی کنگره: ۵۵/۸۰۵TA ۱۲۹۲

رده‌بندی دیویی: ۶۲۴/۱۹۳

شماره کتاب شناسی: ۳۱۰۸۶۶۸

نام کتاب: دستورالعمل بازرسی تونل بزرگراه و حمل و نقل ریلی

مترجم: محسن کریمی

ناشر: قرارگاه سازندگی خاتم الانبیاء (ص)، قرب نوح (ع).

ویراستار: فرشید ترابی مهر

صفحه‌بندی: سعید فراشیانی - جعفر شعبانی مقدم

نوبت چاپ: اول.

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱

بهاء: ۱۰۰,۰۰۰ ریال.

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری و سایر موارد برای قرارگاه سازندگی نوح (ع) محفوظ است
(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

تهران - بزرگراه شهید عباس دوران - جنب ستاد نیروی دریایی سپاه - قرارگاه سازندگی نوح (ع)
تلفن: ۳۳۲۱۹۲۳۴-۳۵ نمابر: ۳۳۲۱۹۲۳۴ پست الکترونیکی: e-mail:Nooh@Khatam.net

مهندس محسن کریمی

مهندس محسن کریمی، پس از ۵ سال مربیگری آموزش‌های نظامی، در کنکور سراسری سال ۱۳۶۵ در رشته مهندسی معدن دانشگاه صنعتی اصفهان پذیرفته شد و پس از اتمام دوران دفاع مقدس، تحصیل در دانشگاه را آغاز نمود و در سال ۱۳۷۱ دوره کارشناسی معدن، گرایش اکتشاف را با رتبه اول به پایان رساند و در همان سال در مقطع کارشناسی ارشد در دانشکده فنی دانشگاه تهران پذیرفته شد و ادامه تحصیل داد. موضوع پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود را بهینه‌سازی طراحی تونل قوچک به کمک ابزار دقیق و شبیه‌سازی عددی انتخاب نمود و فعالیت کاری خود را در زمینه‌های ارزیابی معدن، طراحی تونل و کنترل پروژه آغاز کرد. وی از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۸ در کارگاه سد کارون ۳ ریاست کارگاه مؤسسه حرا را بر عهده داشت و پس از آن بیش از ۱۰ سال مدیریت فنی آن مؤسسه را عهده‌دار بود و از جمله پروژه‌هایی که طی دوران مدیریت فنی وی توسط مؤسسه حرا در حال انجام بوده است، می‌توان به پروژه‌های مهمی چون توسعه نیروگاه سد مسجد سلیمان، تونل‌های انتقال آب لواسان، دشت عباس، کرج و نوسود اشاره نمود. وی همچنین مقالات و کارگاه‌های آموزشی متعددی در زمینه تونل‌سازی در کنفرانس‌ها و سمینارهای مختلف علمی ارائه داده است.

مقدمه مترجم

توسعه روزافزون تونل‌های شهری در کشور به‌ویژه در تهران بر ضرورت وجود سامانه مدیریت تونل‌های شهری تأکید می‌کند. تونل‌ها سازه‌های بسیار ارزشمند، مفید و ایمنی هستند که به دلیل استهلاک سازه‌ای و غیر سازه‌ای در اجزای تشکیل دهنده آنها، در طول زمان بهره‌برداری، نیازمند نگهداری و مراقبت‌های خاصی می‌باشند. زوال تدریجی اجزای تونل ممکن است به دلایل مختلفی از جمله تصادف وسایط نقلیه عبوری از داخل تونل، آتش‌سوزی، ترک خوردگی، آلودگی ناشی از ترافیک عبوری، همچنین خرابی تجهیزات الکتریکی و مکانیکی رخ دهد. این سازه‌ها به دلایل مختلف از جمله نور کم، فضای محدود، عبور سریع و عدم فرصت کافی برای نگاه چشمی در خطر فراموشی کنترل و نظارت هستند که اگر به‌خوبی نگهداری نشوند، تبدیل به فضاهای متروک و خطرناکی می‌گردند. از این رو، انجام بازرسی‌های دوره‌ای و اقدام به تعمیر و نگهداری تونل امری بسیار حیاتی و ضروری می‌باشد.

عموماً تونل‌ها در حداقل ابعاد ممکن ساخته می‌شوند و فضای کافی برای بازرسی و تعمیر و نگهداری در آنها وجود ندارد. از سوی دیگر با توجه به نقش محوری این سازه‌ها در حل معضلات ترافیکی و تردد مداوم وسایط نقلیه و قطارها در تونل‌های بزرگراه و حمل و نقل ریلی، به‌منظور انجام این فعالیت‌ها به‌راحتی نمی‌توان آنها را تعطیل نمود و این امور باید با برنامه‌ریزی دقیق و حداکثر استفاده از فرصت‌ها و با صحت و کیفیت لازم صورت پذیرد تا حتی‌الامکان از دوباره‌کاری‌ها جلوگیری شود.

استفاده از دستورالعمل برای انجام هر کاری امری پسندیده است، لیکن با توجه به شرایط خاص و محدودیت‌هایی که در تونل‌ها در زمان بهره‌برداری وجود دارد، وجود دستورالعمل مدون و با جزئیات کامل تعمیر و نگهداری و التزام به اجرای آن در این سازه‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار است.

دستورالعمل حاضر که با نظر این جانب ترجمه و بازبینی شده است، برای ارائه یک نمونه قابل قبول تهیه شده و لازم است مشابه آن برای تونل‌های مختلف تهیه و مورد استفاده قرار گیرد. در اینجا از همکاران مؤسسه حرا به‌ویژه مهندس ترابی‌مهر که تنظیم و ویراستاری آنرا بر عهده داشته‌اند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

و من الله التوفیق

محسن کریمی

اسفند ۱۳۹۱

TABLE OF CONTENTS	Page	صفحه	فهرست مطالب
About the Translator	7	۷	درباره مترجم
Preface of the Translator	8	۸	مقدمه مترجم
Executive Summary	15	۱۵	چکیده اجرایی
CHAPTER 1:			فصل ۱:
INTRODUCTION	23	۲۳	مقدمه
CHAPTER 2:			فصل ۲:
TUNNEL CONSTRUCTION AND SYSTEMS	31	۳۱	ساخت تونل و سیستم‌ها
A. Tunnel Types	31	۳۱	الف. انواع تونل
1. Shapes	32	۳۲	۱. شکل‌ها
2. Liner Types	36	۳۶	۲. انواع لاینینگ (پوشش نهایی تونل)
3. Invert Types	40	۴۰	۳. انواع کف‌سازی
4. Construction Methods	43	۴۳	۴. روش‌های ساخت
5. Tunnel Finishes	46	۴۶	۵. اتمام اجرای تونل (کف‌سازی و پوشش)
B. Ventilation Systems	51	۵۱	ب. سیستم‌های تهویه
1. Types	51	۵۱	۱. انواع
2. Equipment	57	۵۷	۲. تجهیزات
C. Lighting Systems	60	۶۰	ج. سیستم‌های روشنایی
1. Types	60	۶۰	۱. انواع
D. Other Systems /Appurtenances	62	۶۲	د. سیستم‌های دیگر / متعلقات
1. Track	62	۶۲	۱. خط آهن
2. Power (Third Rail /Catenary)	65	۶۵	۲. سیستم تأمین نیروی الکتریکی لازم برای ناوگان ریلی (ریل سوم / کتتری)
3. Signal / Communication Systems	67	۶۷	۳. سیستم‌های ارتباطی / سیگنالی

CHAPTER 3:**فصل ۳:**

FUNDAMENTALS OF TUNNEL INSPECTION	69	۶۹	مبانی بازرسی تونل
A. Inspector Qualifications	69	۶۹	الف. صلاحیت‌های بازرس
1. Civil/Structural	70	۷۰	۱. سازه ای/عمرانی
2. Mechanical	71	۷۱	۲. مکانیکی
3. Electrical	72	۷۲	۳. الکتریکی
4. Track, Third Rail, Catenary, Signals and Communications	76	۷۶	۴. ریل، ریل سوم، کتتری، ارتباطات و سیگنال‌ها
B. Responsibilities	77	۷۷	ب. مسئولیت‌ها
C. Equipment/Tools	78	۷۸	ج. ابزار/تجهیزات
D. Preparation	81	۸۱	د. آماده‌سازی
1. Mobilization	81	۸۱	۱- تجهیز
2. Survey Control	83	۸۳	۲- عملیات کنترل نقشه‌برداری
3. Inspection Forms	86	۸۶	۳- فرم‌های بازرسی
E. Methods of Access	102	۱۰۲	ه. روش‌های دسترسی
F. Safety Practices	102	۱۰۲	و. اقدامات ایمنی
1. Highway	103	۱۰۳	۱- بزرگراه‌ها
2. Rail Transit	104	۱۰۴	۲- حمل و نقل ریلی

CHAPTER 4:**فصل ۴:**

INSPECTION PROCEDURES – GENERAL DISCUSSION	105	۱۰۵	روش‌های بازرسی – مباحث عمومی
A. Inspection of Civil/Structural Elements	105	۱۰۵	الف. بازرسی عناصر سازه‌ای/عمرانی
1. Frequency	105	۱۰۵	۱. دوره بازرسی
2. What to Look	105	۱۰۵	۲. اهداف – به دنبال چه باید بود؟
3. Safety – Critical Repairs	125	۱۲۵	۳. ایمنی – تعمیرات بحرانی
4. Condition Codes	126	۱۲۶	۴. کدهای وضعیت

5. Tunnel Segments	128	۱۲۸	۵. انواع سیستم نگهداری داخل تونل
B. Inspection of Mechanical Systems	143	۱۴۳	ب. بازرسی سیستم‌های مکانیکی
1. Frequency	143	۱۴۳	۱. دوره بازرسی
2. What to Look For	144	۱۴۵	۲. اهداف - به دنبال چه باید بود؟
C. Inspection of Electrical Systems	150	۱۵۰	ج. بازرسی سیستم‌های الکتریکی
1. Frequency	150	۱۵۰	۱. دوره بازرسی
2. What to Look For	152	۱۵۲	۲. اهداف - به دنبال چه باید بود؟
D. Inspection of Other Systems/Appurtenances	159	۱۵۹	د. بازرسی سایر سیستم‌ها/متعلقات
1. Inspection of Track Elements	159	۱۵۹	۱. بازرسی اجزاء ریل
2. Inspection of Power Systems (Third Rail/Catenary)	168	۱۶۸	۲. بازرسی شبکه نیرو (ریل سوم / کتتری)
3. Inspection of Signal/Communication Systems	179	۱۷۹	۳. بازرسی سیستم‌های ارتباطی / سیگنالی
CHAPTER 5: INSPECTION DOCUMENTATION	187	۱۸۷	فصل ۵: مستندسازی بازرسی
A. Field Data	187	۱۸۷	الف. داده‌های میدانی
1. Tunnel Structure	187	۱۸۷	۱. سازه تونل
2. Track Structure	190	۱۹۰	۲. ساختار ریل
3. Specialized Testing Reports	191	۱۹۱	۳. گزارش آزمایش‌های ویژه
B. Repair Priority Definitions	192	۱۹۲	ب. تعاریف اولویت‌های مرحله تعمیر و نگهداری
1. Critical	193	۱۹۳	۱. بحرانی
2. Priority	193	۱۹۳	۲. تقدم
3. Routine	193	۱۹۳	۳. روال عادی (روزمره)
C. Reports	194	۱۹۴	ج. گزارشات
Glossary	199	۱۹۹	واژه‌نامه
References	200	۲۰۰	منابع

LIST OF TABLES

فهرست جداول

Table 3.1 – Liner Type Acronyms	88	۸۸	جدول ۳-۱- مخفف نام انواع پوشش
Table 4.1 – General Condition Codes	127	۱۲۷	جدول ۴-۱- کدهای وضعیت عمومی
Table 4.2 – Condition Code Summary	134	۱۳۴	جدول ۴-۲- خلاصه کدهای وضعیت
Table 4.3 – Mechanical Inspection Frequency	143	۱۴۳	جدول ۴-۳- دوره‌های بازرسی مکانیکی
Table 4.4 – Electrical Inspection Frequency	151	۱۵۱	جدول ۴-۴- دوره‌های بازرسی سیستم‌های الکتریکی
Table 4.5 – Passenger Train Operating Speeds	160	۱۶۰	جدول ۴-۵- سرعت مجاز قطارهای مسافری
Table 4.6 – Track Gage Distances	163	۱۶۳	جدول ۴-۶- فواصل گیج‌های ریلی
Table 4.7 – Track Alignment	164	۱۶۴	جدول ۴-۷- موقعیت ریل

LIST OF FIGURES

فهرست اشکال

Figure 2.1 – Circular Highway Tunnel Shape	33	۳۳	شکل ۲-۱- مقطع تونل دایره‌ای بزرگراهی
Figure 2.2 – Double Box Highway Tunnel Shape	33	۳۳	شکل ۲-۲- مقطع تونل دوتایی بزرگراهی
Figure 2.3 – Horseshoe Highway Tunnel Shape	33	۳۳	شکل ۲-۳- مقطع تونل نعل اسبی بزرگراهی
Figure 2.4 – Oval/Egg Highway Tunnel Shape	34	۳۴	شکل ۲-۴- مقطع تونل بیضی/تخم مرغی بزرگراهی
Figure 2.5 – Circular Rail Transit Tunnel Shape	34	۳۴	شکل ۲-۵- مقطع تونل حمل و نقل ریلی دایره‌ای
Figure 2.6 – Double Box Rail Transit Tunnel Shape	35	۳۵	شکل ۲-۶- تونل حمل و نقل ریلی بامقطع دو جعبه‌ای
Figure 2.7 – Single Box Rail Transit Tunnel Shape	35	۳۵	شکل ۲-۷- تونل حمل و نقل ریلی بامقطع تک جعبه‌ای
Figure 2.8 – Horseshoe Rail Transit Tunnel Shape	35	۳۵	شکل ۲-۸- تونل حمل و نقل ریلی بامقطع نعل اسبی
Figure 2.9 – Oval Rail Transit Tunnel Shape	36	۳۶	شکل ۲-۹- تونل حمل و نقل ریلی بامقطع بیضی
Figure 2.10 – Circular Tunnel Invert Type	42	۴۲	شکل ۲-۱۰- کف تونل دایره‌ای
Figure 2.11 – Single Box Tunnel Invert Type	42	۴۲	شکل ۲-۱۱- کف تونل بامقطع تک جعبه‌ای
Figure 2.12 – Horseshoe Tunnel Invert Type	43	۴۳	شکل ۲-۱۲- کف تونل بامقطع نعل اسبی
Figure 2.13 – Natural Ventilation	52	۵۲	شکل ۲-۱۳- تهویه طبیعی
Figure 2.14 – Longitudinal Ventilation	53	۵۳	شکل ۲-۱۴- تهویه طولی
Figure 2.15 – Semi-Transverse Ventilation	55	۵۵	شکل ۲-۱۵- تهویه نیمه عرضی

Figure 2.16 ~ Full-Transverse Ventilation	54	۵۶	شکل ۲-۱۶ - تهویه تمام عرضی
Figure 2.17 ~ Axial Fans	57	۵۷	شکل ۲-۱۷ - فن‌های محوری
Figure 2.18 ~ Centrifugal Fan	58	۵۸	شکل ۲-۱۸ - فن گریز از مرکز
Figure 2.19 ~ Typical Third Rail Power System	66	۶۶	شکل ۲-۱۹ - سیستم انتقال قدرت توسط ریل سوم متداول
Figure 2.20 ~ Typical Third Rail Insulated Anchor Arm	66	۶۶	شکل ۲-۲۰ - بازوی قلابی مجزای ریل سوم متداول
Figure 3.1 ~ Tunnel Inspection Layout Plan	84	۸۴	شکل ۳-۱ - طرح کلی بازرسی تونل
Figure 3.2 ~ Circular Tunnel Clock System Designations	85	۸۵	شکل ۳-۲ - سیستم تعیین ساعتی تونل دایره‌ای
Figure 3.3 ~ Circular Tunnel Label System Designations	85	۸۵	شکل ۳-۳ - سیستم تعیین نشانه‌های تونل دایره‌ای
Figure 3.4 ~ Rectangular Tunnel Label System Designations	85	۸۵	شکل ۳-۴ - سیستم تعیین نشانه‌های تونل مستطیلی
Figure 3.5 ~ Horseshoe Tunnel Label System Designations	85	۸۵	شکل ۳-۵ - سیستم تعیین نشانه‌های تونل نعل اسبی
Figure 5.1 ~ Tunnel Inspection Form (Tablet PC Data Collector)	191	۱۹۱	شکل ۵-۱ - فرم بازرسی تونل (جمع‌آوری داده‌ها توسط رایانه همراه)
Figure 5.2 ~ Tunnel Inspection Form (Pre-Printed Form)	191	۱۹۱	شکل ۵-۲ - فرم بازرسی تونل (فرم از پیش چاپ شده)
Figure 5.3 ~ Portal Inspection Form (Pre-Printed Form)	192	۱۹۲	شکل ۵-۳ - فرم بازرسی ورودی‌ها (فرم از پیش چاپ شده)